

**Temat: Postać Ireny Sendlerowej w filmie Marii Nockowskiej
„Wróżka z getta”**

(Scenariusz lekcji języka polskiego dla klasy II gimnazjum)

1. Cele zajęć

Cel ogólny – przedstawienie Ireny Sendlerowej jako osoby, której postawa życiowa przeciwstawia się zjawisku polskiego antysemityzmu

Cele szczegółowe:

Uczniowie podczas zajęć:

- wyjaśniają pojęcia: Holocaust, getto, Żegota
- wzbogacają swoją wiedzę na temat historii Żydów polskich
- podają cechy charakterystyczne dla filmu dokumentalnego
- określają problematykę filmu
- oceniają sposób przedstawienia postaci Ireny Sendlerowej
- odtworzą obraz getta warszawskiego
- analizują motyw działania *Wróżki z getta* i oceniają jej postawę życiową
- ustosunkowują się do problemu antysemityzmu Polaków
- odróżniają postawę Ireny Sendlerowej od postawy antysemickiej
- gromadzą i zapisują na tablicy oraz w zeszycie wyrazy określające postawę życiową bohaterki filmu
- wyjaśniają tytuł filmu *Wróżka z getta*
- wykazują współczucie dla tragicznej sytuacji Żydów w getcie
- uczą się tolerancji dla innych narodów, postaw, poglądów, religii,
- doskonala umiejętność logicznego i poprawnego wypowiedzenia się na określony temat oraz wnioskowania
- uczą się współpracy w ramach grupy

2. Czas trwania zajęć – 2 godz. lekcyjne (w tym czas trwania filmu – 25 minut)

3. Metody pracy – heureka, pogadanka, praca z książką, z użyciem komputera, pokaz filmu *Wróżka z getta*³, burza mózgów

4. Formy pracy – z całą klasą, w grupach

5. Środki dydaktyczne – podręcznik języka polskiego do gimnazjum dla klasy II (Witold Bobiński, *Świat w słowach i obrazach*, Warszawa 2012), rzutnik multimedialny, laptop z dostępem do Internetu.

³ Film można obejrzeć na stronie <http://vod.tvp.pl/dokumenty/historia/wrozka-z-getta/wideo/wrozka-z-getta-film-dokumentalny/171003> (Filmoteka TVP, zakładki - film dokumentalny, historia)

6. **Słowa kluczowe, motywy** – Holocaust, getto, Żegota, antysemityzm, bohaterstwo, trudne wybory moralne, tragizm, trudne wybory moralne, poświęcenie, tolerancja, stereotyp, Żydzi i Polacy

Przebieg zajęć

I. Pierwsza lekcja języka polskiego

1. **Przed projekcją filmu** (czas przeznaczony na realizację tej części lekcji – 20 minut)
 - a) Po powitaniu uczniów i sprawdzeniu listy obecności nauczyciel podaje temat zajęć, zapisuje go na tablicy, określa cele lekcji, informuje o projekcji filmu dokumentalnego Marii Nockowskiej *Wróżka z getta*, którego bohaterką jest Irena Sendlerowa (*Załącznik nr 1*). Zapisuje nazwisko bohaterki filmu na tablicy, datę urodzenia i śmierci (przykładowo: *Irena Sendlerowa, 15.02.1910 -12.05.2008, Warszawa*), krótko prezentuje postać reżyserki i scenarzystki filmu, zapoznaje młodzież z definicją filmu dokumentalnego (*Załącznik nr 2*).
 - b) Przed projekcją filmu nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie na podstawie podręcznika do literatury znaczenia pojęć Holocaust, getto, strona aryjska (*Załącznik nr 3*).
 - c) Wskazany przez nauczyciela uczeń odnajduje na stronie internetowej *Wikipedii* informację na temat organizacji podziemnej Żegota, a następnie głośno ją odczytuje.
 - d) Uczniowie na podstawie informacji w podręczniku odpowiadają na pytania nauczyciela dotyczące historii Żydów polskich. Przykładowe pytania: *W którym wieku Żydzi przybyli do Polski? Czym się najczęściej zajmowali? Na jakich terenach II Rzeczypospolitej zamieszkiwali? Ilu Żydów żyło w Polsce przed II wojną światową? Ilu Żydów zginęło w wyniku Holocaustu, w tym ile dzieci?* (*Załącznik nr 3*).
2. **Projekcja filmu** – nauczyciel prosi o uważne obejrzenie filmu (czas projekcji – 25 minut).

II. Druga lekcja języka polskiego

1. **Przed przystąpieniem do pracy w grupach** (czas tej części lekcji – 5 minut) Nauczyciel pyta uczniów o wrażenia i odczucia po obejrzeniu filmu. Po uzyskaniu odpowiedzi 2–3 uczniów stawia kolejne pytania dotyczące zaprezentowanego materiału filmowego. Przykładowe pytania: *O kim i o czym jest ten film? W jaki sposób autorka filmu prezentuje postać Ireny Sendlerowej? Dlaczego pojawia się w filmie problem antysemityzmu? Co zapamiętaliście z obrazu getta warszawskiego?*
2. **Przystąpienie do pracy w grupach, zadania dla grup** (czas pracy – 13 minut) Uczniowie pracują w czterech grupach po 5–6 osób. Skład i liczebność grup oraz przydział funkcji został ustalony wspólnie z uczniami przed planowaną lekcją.

Nauczyciel przekazuje liderom zasady pracy w grupach i zadania do wykonania (Załącznik nr 4 – Zasady pracy w grupach). Wyjaśnia wątpliwości i monitoruje pracę uczniów.

3. Prezentacja wyników pracy grup (każda grupa po 4 minuty).

Wypowiedzi uczniów mogłyby brzmieć następująco:

Grupa I

Przed wojną Irena Sendlerowa ukończyła studia polonistyczne. Z zawodu była nauczycielką, ale nie mogła znaleźć pracy w szkole z powodu swoich poglądów na kwestię żydowską. Zawsze bowiem występowała w obronie Żydów. Szacunek dla drugiego człowieka wyniosła z domu rodzinnego, w którym panowała atmosfera tolerancji i zrozumienia wobec innych ludzi. Przed okupacją niemiecką pracowała w Urzędzie Miasta Warszawy, w Wydziale Opieki, w którym zajmowała się udzielaniem pomocy ludziom ubogim, przede wszystkim dzieciom. Współpracowała tam ze wspieranymi ludźmi, którzy razem z nią będą ratować dzieci żydowskie.

Grupa II

Podczas II wojny światowej kontynuowała pracę w Wydziale Opieki, dzięki czemu mogła bez przeszkód wchodzić do getta i wracać na stronę aryjską. Działała w podziemnej organizacji Żegota, której zadaniem było ratowanie dzieci żydowskich z getta. Przenosiła je często w paczkach i przewoziła tramwajem do miasta. Po przekupieniu strażników niemieckich mogła wyprowadzać dzieci na stronę aryjską przez gmach sądu, stojący na granicy getta. Uratowała około 2500 dzieci, którym m.in. zapewniano pobyt w Domu Małego Dziecka, przy ul. Nowogrodzkiej lub w polskich rodzinach. Nie czuła strachu, w chwilach zagrożenia potrafiła być opanowana i spokojna.

Grupa III

W 2007 r. pani Irena Sendlerowa miała 97 lat. Właśnie wtedy (11. 04. 2007 r.), z inicjatywy ucznia zielonogórskiego gimnazjum – Szymona Płóciennika – otrzymała Order Uśmiechu. Wzruszająca uroczystość odbyła się w pamiętnym Domu Małego Dziecka w Warszawie, przy ul. Nowogrodzkiej. Pani Irena Sendlerowa była bardzo szczęśliwa i wzruszona. Order Uśmiechu wręczył jej z wyrazami szacunku Rzecznik Praw Dziecka. Do końca zachowała radość życia i uśmiech na twarzy. Pomimo podeszłego wieku rzeczowo odpowiadała na pytania Szymona na temat sytuacji dzieci w getcie, swojej miłości do nich i szkodliwości antysemityzmu.

Grupa IV

O przedwojennym antysemityzmie Polaków Irena Sendlerowa rozmawia z zielonogórskim gimnazjalistą – Szymonem Płóciennikiem. Zawsze była przeciwniczką antysemityzmu. Na temat antysemityzmu wypowiada się także nauczycielka gimnazjum i młodzież z Zielonej Góry. Od kilku lat przygotowują i prezentują projekty edukacyjne o kulturze żydowskiej. Z tego powodu spotyka ich agresja słowna, narażeni są na groźby. W filmie przedstawiono

również przykre antyżydowskie hasła i rysunki. Pomimo przejawów antysemityzmu uczniowie wierzą w sens swojej pracy, zależy im bowiem na zbliżeniu narodu polskiego i żydowskiego. Według nich antysemityzm jest zły, w swoim młodym życiu kierują się tolerancją w stosunku do wszystkich ludzi.

4. Po prezentacji grup (od punktu 5. do 8. – czas realizacji 11 minut)

- a) Po zaprezentowaniu przez uczniów sylwetki Ireny Sendlerowej w trzech etapach życia nauczyciel uzupełnia informację o *Wróżce z getta* o ważne fakty, których nie podano w filmie. Przede wszystkim zwraca uwagę na przyznanie bohaterce filmu w 1965 r. przez Instytut Yad Vashem medalu Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata (*Załącznik nr 1*).
- b) Nauczyciel podsumowuje pracę grup i zachęca młodzież do krótkiej dyskusji, podczas której uczniowie powinni uświadomić sobie, że postawa życiowa Ireny Sendlerowej jest przeciwieństwem postawy antysemitycznej. Postać Ireny Sendlerowej zaprzecza stereotypowi Polaka antysemitę. (Nauczyciel pomaga uczniom wysnuć taki wniosek, zadając im odpowiednie pytania).

5. Zapisanie wniosku na koniec lekcji.

Dzięki zastosowaniu burzy mózgów uczniowie wzbogacają swoje słownictwo, proponując wyrazy określające postawę Ireny Sendlerowej. Jeden z uczniów zapisuje określenia na tablicy. Po ich odczytaniu i zweryfikowaniu notatka może przyjąć taki kształt.

Irena Sendlerowa: *odważna, bohaterska, dobra, wrażliwa na ludzką krzywdę, skromna, nie czuła się bohaterką, opanowana, spokojna, szlachetna, przyjazna, ciepła, serdeczna, tolerancyjna, pełna poświęcenia dla innych, kochająca i szanująca ludzi.*

6. Ocena pracy grup.

Nauczyciel proponuje oceny za pracę w grupach. Dziękuje uczniom za aktywny udział w lekcji i ciekawe wnioski.

7. Zadanie pracy domowej

Odwołując się do wiedzy wyniesionej z lekcji, wyjaśnijcie w kilku zdaniach (minimum 5 zdań) tytuł filmu *Wróżka z getta*.

Załącznik nr 1

Materiały pomocnicze – życie i działalność Ireny Sendlerowej

Irena Sendlerowa urodziła się w Warszawie 15. 02.1910 r., zmarła 12 maja 2008 r.– polska działaczka społeczna i charytatywna, od 1942 członek Rady Pomocy Żydom, Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, Dama Orderu Orła Białego.

Jej ojciec, Stanisław Krzyżanowski, był lekarzem, który leczył chorych niezależnie od religii, narodowości czy statusu społecznego. Był mocno zaangażowany w działalność społeczną, przesiąknięty tradycjami polskiej demokratycznej lewicy. Brał udział w rewolucji 1905 roku, należał też do PPS. Irena Sendlerowa ze względu na stan zdrowia dzieciństwo spędziła w Otwocku, który miał status uzdrowiska. Często bywała również w Tarcynie, gdzie mieszkali jej dziadkowie. W 1917 roku Stanisław Krzyżanowski zmarł, zarażony od chorych tyfusem plamistym. Trzy lata później Irena przeprowadziła się z matką do Piotrkowa Trybunalskiego, gdzie mieszkał brat matki – Ksawery Grzybowski. Tutaj uczęszczała do, znanego z patriotycznych tradycji, Gimnazjum Heleny Trzcńskiej, wstąpiła do harcerstwa, poznała tam swojego przyszłego męża – Mieczysława Sendlera. Jej katechetą był ks. Wiktor Potrzebski, bohaterski obrońca Grodna w 1939 roku, poległy w Powstaniu Warszawskim. Po zdaniu matury Irena wyjechała z Mieczysławem Sendlerem do Warszawy. Tutaj rozpoczęła studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Po dwóch latach przeniosła się na polonistykę. Na podstawie zasady Numerus clausus na końcu indeksu pieczętowano stroną lewą – dla Żydów, prawą stroną aryjską, Irena skreśliła napis strona aryjska w indeksie. Została zawieszona na kilka lat w prawach studenta. Studia skończyła dopiero w czerwcu 1939 r. W 1931 roku wyszła za mąż za Mieczysława Sendlera. Wtedy rozpoczęła pracę w pomocy społecznej – w Sekcji Pomocy Matce i Dziecku przy Obywatelskim Komitecie Pomocy Społecznej.

Zacząła pomagać Żydom długo przed powstaniem getta warszawskiego. W grudniu 1942, świeżo utworzona Rada Pomocy Żydom Żegota, mianowała ją szefową wydziału dziecięcego. Jako pracownik ośrodka pomocy społecznej miała przepustkę do getta, gdzie nosiła Gwiazdę Dawida jako znak solidarności z Żydami i żeby móc tutaj funkcjonować w sposób niewidoczny dla Niemców. Uratowane dzieci żydowskie umieszczała w przybranych rodzinach, domach dziecka i u sióstr katolickich w Warszawie. Uratowała ok. 2500 dzieci. W 1943 r. Irena Sendlerowa została aresztowana przez gestapo, była torturowana i skazana na śmierć. Żegota zdołała ją uratować, przekupując niemieckich strażników. Została też umieszczona na liście kontrwywiadu Narodowych Sił Zbrojnych jako zdecydowana komunistka.. W ukryciu pracowała dalej nad ocaleniem życia żydowskich dzieci.

Po wojnie tworzyła domy sierot, powołała Ośrodek Opieki nad Matką i Dzieckiem – instytucję pomocy rodzinom bezrobotnym. Spotkały ją też represje ze strony Urzędu Bezpieczeństwa. W Polsce Ludowej zupełnie o niej zapomniano. Przesądziła o tym jej przynależność do Armii Krajowej. Związana była z ruchem socjalistycznym i PPS. W latach 1948–1968 należała do PZPR. Wystąpiła z partii po wydarzeniach z marca 1968.

W 1999 r. amerykański nauczyciel Norman Conard z Uniontown w stanie Kansas zainspirował powstanie szkolnej sztuki teatralnej *Życie w słoiku* (ang. *Life in a Jar*). Jej tytuł nawiązuje do sposobu, w jaki zachowały się informacje o pochodzeniu uratowanych dzieci. Zapisane nazwiska rodziców i nowe dane osobowe Irena Sendlerowa zakopywała w słoiku,

w ogrodzie. Tylko dzięki tym notatkom dzieci, które przeżyły wojnę, dowiedziały się o swoich rodzinach. Przedstawienie wystawiono ponad dwieście razy w Stanach Zjednoczonych i w Polsce. Zdołało ono duży rozgłos w mediach amerykańskich. Przyczyniło się do powstania fundacji *Life in a Jar*, promującej bohaterską postawę Ireny Sendlerowej.

W 1965 r. została uhonorowana przez izraelski instytut Yad Vashem medalem *Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata*. W 1983 r. zasadziła drzewko w Lesie Sprawiedliwych instytutu.

Postanowieniami Prezydenta RP została odznaczona:

- Orderem Orła Białego – 10 listopada 2003
- Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski – 7 listopada 2001
- Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski – 12 czerwca 1996

Pod koniec 2006 r. z inicjatywy prezydenta Lecha Kaczyńskiego, z pomocą stowarzyszenia Dzieci Holocaustu, podjęto starania o zgłoszenie kandydatury Ireny Sendlerowej do pokojowej Nagrody Nobla. Na początku 2008 r. akcja ta została z inicjatywy Prezydenta RP wznowiona.

11 kwietnia 2007 r. decyzją Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu, na wniosek 15-letniego Szymona Płóciennika z Zielonej Góry, została odznaczona Orderem Uśmiechu. Była najstarszą osobą, która ten order otrzymała..

Ostatnie lata życia spędziła w domu prowincjonalnym Bonifratrów w Warszawie. Irena Sendlerowa zmarła 12 maja 2008 r. Pogrzeb odbył się na Cmentarzu Powązkowskim 15 maja 2008 r.

(korzystano ze strony internetowej

http://pl.wikipedia.org/wiki/Irena_Sendlerowa)

Załącznik nr 2

Materiały pomocnicze – Informacje o Marii Nockowskiej, wyjaśnienie pojęcia film dokumentalny

Maria Nockowska jest scenarzystką i reżyserem filmu dokumentalnego o Irenie Sendlerowej „Wróżka z getta” (2007 r.). Interesuje ją tematyka historyczna, społeczna, biograficzna. Jest także twórcą widowisk telewizyjnych (*Księżę Ksawery Drucki Lubecki* – 1994 r.).

W ramach cyklu *Wielcy Reformatorzy Teatru* zrealizowała filmy dokumentalne o wybitnych osobowościach teatralnych (*Juliusz Osterwa*, 1885 – 1947, z 1997 r., *Leon Schiller*, 1887 – 1945, z 1997 r., *Andrzej Pronaszko*, 1887 – 1954, z 1997 r., *Teatr Cudów Jana Wilkowskiego*, z 1998 r., *Aleksander Zelwerowicz*, 1887 - 1955).

Jest reżyserem filmów biograficznych w formie dokumentu o Juliuszu Słowackim i Adamie Mickiewiczu (*Adama ... Tajemnice*, 1998 r., *Juliusz Słowacki Tańczy*, 2000 r.). Wśród jej historycznych filmów dokumentalnych można wskazać takie tytuły, jak: *Zniewolony teatr. Kresy wschodnie*, 2007 r, czy *Tarnów. Droga do niepodległości*, 2008 r.

Definicje filmu dokumentalnego

Film dokumentalny – drugi obok filmu fabularnego – najważniejszy rodzaj filmu, będący zapisem na taśmie celuloidowej, magnetycznej lub płycie wizyjnej wybranych fragmentów rzeczywistości; film będący bezpośrednią rejestracją rzeczywistości, czasem również jej rekonstrukcją.

W 1948 światowa organizacja World Union of Documentary sformułowała jego definicję: "Przez film dokumentalny należy rozumieć wszelkie metody rejestrowania na taśmie filmowej rozmaitych aspektów rzeczywistości interpretowanych bądź jako faktycznie sfilmowane, bądź też jako jej wiarygodna i usprawiedliwiona rekonstrukcja".

(korzystano ze strony internetowej
<http://filmpolski.pl/fp/index.php/1156443>
<http://portalwiedzy.onet>

oraz z podręcznika do kl. II, *Świat w słowach i obrazach*)

Film dokumentalny – główny, obok filmu fabularnego i animowanego rodzaj filmu. Najczęściej za film dokumentalny uważa się takie dzieło, którego celem jest przedstawienie „prawdziwej” historii o „prawdziwych” bohaterach. Ponieważ jednak element prawdziwości nie musi kryterium podstawowym (zdarza się, że subiektywne odczucia reżysera doprowadzają do przekształcania tego elementu w celu uzyskania zamierzonego efektu), za podstawowy wyróżnik dokumentalnego filmu uchodzi status rejestrowanej rzeczywistości, która nie podlega elementowi aranżacji na etapie zdjęć, a także metoda komponowania materiału zdjęciowego, respektująca status tej rzeczywistości.

(na podstawie *Słownik wiedzy o filmie*, ParkEdukacja, Warszawa-Bielsko Biała 2008)

Załącznik nr 3

Materiały pomocnicze – wyjaśnienie pojęć: Holocaust, getto, aryjska strona, historia Żydów polskich, Żegota

Holocaust – terminem tym określa się prześladowanie i zagładę Żydów dokonywane przez Niemcy hitlerowskie i ich sojuszników podczas II wojny światowej. Nazwa wywodzi się od greckiego *holo* - *kautoo* i łacińskiego *holocaustum* i oznacza spalenie ofiary w całości. Innym wyrazem określającym całkowite zniszczenie, zagładę jest hebrajskie **Szoa**. Niemcy hitlerowskie prowadziły politykę całkowitego wymordowania narodu żydowskiego. W czasie II wojny światowej zginęło 5 – 6 milionów Żydów, w tym ponad 2 miliony dzieci. Temat holocaustu jest nieustannie żywy w kulturze światowej – w literaturze, filmie, malarstwie, rzeźbie, nawet w architekturze.

Żydzi przenikali na tereny Polski od XI wieku. Znaleźli tu opiekę miejscowych władców, przede wszystkim Kazimierza Wielkiego. Żydzi zajmowali się głównie handlem. Byli kupcami, właścicielami sklepów i sklepików, prawnikami, aptekarzami, lekarzami, bankierami, przemysłowcami. Wśród przedstawicieli inteligencji żydowskiej było wielu wybitnych poetów i pisarzy, np. Julian Tuwim, Jan Brzechwa czy Bolesław Leśmian.

W większości Żydzi żyli w ogromnej biedzie. Najwięcej ludności żydowskiej mieszkało na Kresach Wschodnich. Podczas okupacji niemieckiej zginęło 3 mln Żydów polskich. Po wojnie żyło w Polsce około 200 tys. Żydów, dzisiaj mieszka 10 tys.

Getto – w czasie II wojny światowej (1939 – 1945) zamknięta dzielnica, w które Niemcy przymusowo osadzali Żydów, pozbawionych wszelkiego majątku. Ludność w gettach (na terenie Polski powstało ich kilkadziesiąt) była brutalnie prześladowana, cierpiała głód i choroby. Mieszkańców likwidowanych gett wywożono najczęściej do obozów zagłady.

Aryjska strona – część miasta znajdująca się poza murami getta, w której mieszkańcami nie byli Żydzi.

Żegota - Rada Pomocy Żydom, polska organizacja podziemna, działająca w latach 1942 – 1945 jako organ polskiego rządu na uchodźstwie, której zadaniem było organizowanie pomocy dla Żydów w gettach oraz poza nimi.

(korzystano z podręcznika *Świat w słowach i obrazach* oraz ze strony internetowej <http://pl.wikipedia.org/wiki/Żegota>)

Załącznik nr 4

Zasady pracy w grupach:

- a) lider odpowiada za aktywną pracę wszystkich członków grupy, dba o twórczą współpracę między uczniami, wymaga prawidłowego wypełniania obowiązków od sekretarza i sprawozdawcy;
- b) na wykonanie zadania uczniowie mają 15 minut;
- c) po wykonaniu polecenia sprawozdawca prezentuje wyniki pracy swojej grupy.

Zadania dla grup

Zostaliście podzieleni na 4 grupy. W swoich zespołach przystępujecie do opracowania zadania w formie pisemnej. Zadbajcie o poprawność językową swoich wypowiedzi.

Grupa I

Przygotujcie informację o życiu, działalności, postawie Ireny Sendlerowej przed II wojną światową (przed 1939 r.).

Grupa II

Przygotujcie informację o podjętych przez „Wróżkę z getta” działaniach w obronie dzieci żydowskich, określcie motywy jej postępowania.

Grupa III

Przygotujcie informację o wydarzeniu, którego uczestniczką w 2007 r. była 97-letnia Irena Sendlerowa. Oceńcie jej postawę życiową w tym okresie.

Grupa IV

Przygotujcie informację na temat antysemityzmu, o którym wypowiadają się Irena Sendlerowa, a także nauczycielka i młodzież gimnazjalna. Zwróćcie uwagę na przykłady antysemityzmu, postawy uczniów pracujących pod opieką wyjątkowego nauczyciela.